

Μάνα, μητέρα, μαμά, όπως λέμε ζωή

Αλήθεια πώς μπορείς να αρχίσεις να γράφεις ένα αφιέρωμα για την πιο γλυκιά μορφή στον κόσμο, τη μάνα σου; Να χρησιμοποιήσω τα λόγια του ποιητή: «...Μάνα ακούς σε κάθε μέρος, μάνα ο νιος και μάνα ο γέρος, ω τι όνομα γλυκό!».

Όχι, ο ποιητής έγραψε αυτούς τους στίχους για τη δική του μάνα. Για τη δική μου μάνα θα γράψω μόνο ό,τι μου υπαγορεύει η δική μου καρδιά.

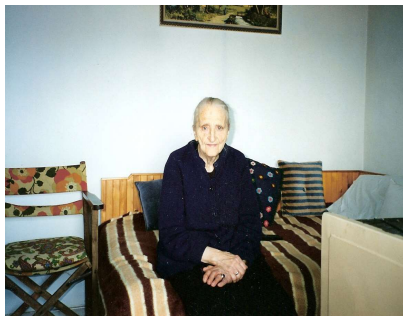
Χρυσάνθη μου λείπεις!

Έφυγες χωρίς να μπορέσω ποτέ να σου πω πόσο πολύ σε αγαπούσα...

Σε αγαπούσα μάνα από τότε, ξέρεις, που ένιωσα τη ζεστή σου αγκαλιά σαν τη φωλιά μου, σαν την καρδιά μου, σαν την καρδιά σου. Ήμουν δεν ήμουν 3-4 ετών τότε κι όμως μέσα στα πονεμένα γαλάζια σου μάτια είδα την εικόνα της αγάπης, της στοργής και της απέραντης τρυφερότητας σου. Ήσουν απελπισμένη και κουρασμένη, σου έλειπε ο σύντροφός σου και συ αγωνιζόσουν όλη μέρα για να τα φέρεις βόλτα. Δε θα ξεχάσω, μάνα, τη στιγμή που γύρισε ο πατέρας από την αιχμαλωσία. Εσύ τον αγκάλιαζες κι εγώ δεν τον πλησίαζα. Νόμιζα πως θα σου κάνει κακό, για αυτό βγήκα στη βεράντα και φώναζα: «Ελάτε χωριανοί η μάνα μου κοιμάται μ' έναν φαντάρο!».

Αργότερα όταν ο πατέρας έφυγε πάλι για τον στρατό, θυμάμαι την αγωνία σου για το μέλλον μας μέσα στις φλόγες του εμφυλίου, γιατί στο μεταξύ γεννήθηκε κι ο αδελφός μου ο Κώστας.

Τι χρόνια δύσκολα κι εκείνα! Κι όμως τα κατάφερες να τα βγάλεις πέρα και να επιβιώσουμε. Κάποια μέρα, θυμάμαι, ήρθε ο πατέρας και με ένα στρατιωτικό αυτοκίνητο μας πήγε στα Γιάννενα, επειδή φοβόταν τους αντάρτες. Εκεί μάς φιλοξένησε για έξι περίπου μήνες το σπίτι του αγίου Γεωργίου του νεομάρτυρα, γνωστού ως «φουστανελάς». Στα Γιάννενα πήγα στο σχολείο για πρώτη φορά. Είχα μια καταπληκτική δασκάλα την κ. Ελπίδα και μαζί της έμαθα σε ένα μήνα να διαβάζω και να γράφω. Πήγαινα καλά στο σχολείο κι εσύ καμάρωνες για την πρόοδό μου και όπως συνήθως έλεγες: «Εγώ

είμαι της σχολής Σιουρά και δεν έμαθα γράμματα, εσύ όμως είμαι σίγουρη θα μάθεις..».

Έμαθα, μάνα, γράμματα, πολλά γράμματα, μαζί όμως με αυτά έμαθα και για τη δική σου ζωή πριν παντρευτείς. Έμαθα για την ορφάνια σου, έμαθα για τον αγώνα της γιαγιάς Αγγελικής, έμαθα πως σε έστειλαν υπηρέτρια στον θείο σου και κατάλαβα γιατί δεν έμαθες γράμματα...

Στο χωριό πήγαμε ξανά με τη λήξη του εμφυλίου. Ήδη είχε αρχίσει να χτίζεται το σπιτάκι μας στο χωριό. Ξέρω πως εξαργύρωσες το πεντόλιρο της προίκας σου για να ξεκινήσει. Όταν μεγάλωσα κατάλαβα πόσο μεγάλο λάθος κάνατε με αυτό το σπιτάκι. Θυμάσαι, μάνα, το σπίτι μας πόσο κρύο ήταν χωρίς ταβάνια, χωρίς θέρμανση και με ένα τζάκι που διαρκώς κάπνιζε; Κι όμως μέσα σε αυτό το σπίτι έζησα τα παιδικά μου χρόνια. Η ζωή μας στο χωριό ήταν πολύ σκληρή και ιδιαίτερα η δική σου. Χανόσουν όλη μέρα στα ξεροχώραφα σου. Τα χέρια σου από το αλέτρι, τη χειρολάβα όπως το έλεγες, είχαν ροζιάσει και το ξερακιανό πρόσωπό σου είχε πάρει την άγρια όψη του ξωμάχου. Πάλευες με τις πέτρες της άγονης γης και η σοδειά σου μικρή. Μόλις και μετά βίας το αλεύρι έφτανε μέχρι το Πάσχα.

Όταν έγινα 12 χρονών και πήγα στο Γυμνάσιο, έφυγα σχεδόν για πάντα από το χωριό. Έφυγα από το σπίτι και την οικογένειά μου, μανούλα μου, αμούστακο παιδί ακόμη για το οικοτροφείο του Γεωργίου Σταύρου στα Γιάννενα. Μου στοίχισε πολύ αυτή η απότομη και άκαιρη αποκόλληση από την αγκαλιά σου. Πέρασα δύσκολα χρόνια, μάνα, αλλά ποτέ δε σας παραπονέθηκα. Έμαθα να φροντίζω τον εαυτό μου και να μην εμπιστεύομαι εύκολα τους άλλους ανθρώπους. Οκτώ ολόκληρα χρόνια έζησα στο οικοτροφείο. Εκεί μεγάλωσα, εκεί ανδρώθηκα, εκεί μορφώθηκα από τους θαυμάσιους δασκάλους μας. Ο σκληρός αυτός αγώνας επιβίωσης με έκανε κι εμένα αρκετά σκληρό με τους άλλους. Εσένα όμως, μάνα μου, δε μπορούσα να σου φερθώ σκληρά, αν και πολλές φορές σε μάλωνα, γιατί σε πονούσα, γιατί σε αγαπούσα.

Τα καλοκαίρια που ερχόμουν στο χωριό εσύ δούλευες ολημερίς στα χωράφια, ο πατέρας έλειπε στις δουλειές του κι εμείς τα παιδιά σου μόνοι μας στο σπίτι παλεύαμε να μαγειρέψουμε κάτι για να φάμε όλοι. Το μενού ήταν συνήθως αβγά τηγανιτά με τυρί!

Θυμάμαι με το τυρί τι καψόνια σου κάναμε ο Κώστας κι εγώ! Εσύ το τυρί δεν το έβαζες στο στόμα σου κι εμείς στο βάζαμε κρυφά στο φαγητό σου! Θύμωνες και μας φώναζες, αλλά εμείς μετά από λίγο σε κάναμε και γελούσες πάλι με εκείνο το πονηρό σου χαμόγελο.

Κάπως έτσι πέρασαν τα χρόνια. Εγώ τελείωσα τις σπουδές μου και αμέσως κατατάχτηκα στον στρατό. Από αυτή τη στιγμή και για την υπόλοιπη ζωή μας ζήσαμε σχεδόν χωριστά. Εγώ γρήγορα γνώρισα τη σύντροφο της ζωής μου και παντρεύτηκα στο χωριό σύμφωνα με την επιθυμία σου, έκανα τη δική μου οικογένεια, γιατί μου είχε λείψει η οικογένεια.

Θυμάσαι, μάνα, τότε τον Απρίλη του 1966 στο Κιλκίς που σε έκανα για πρώτη φορά γιαγιά; Ήσουν μαζί μας μέχρι που σαράντισε η Αρτεμισούλα. Σε λίγους μήνες βαφτίσαμε την εγγονούλα σου και σου βγάλαμε το όνομα, Χρυσάνθη ωραίο όνομα!

Μετά από λίγα χρόνια ήρθε στη ζωή και η Μαρία, η δεύτερη εγγονή σου. Τα χρόνια περνούσαν, τα παιδιά μεγάλωναν και τα καλοκαίρια ερχόμαστε τακτικά στο χωριό.

Μετά από επτά χρόνια στο Κιλκίς κατεβήκαμε στην Αθήνα για να κάνω μεταπτυχιακό στο πανεπιστήμιο. Έκανα το μεταπτυχιακό μου στην παιδαγωγική ψυχολογία. Εδώ, μάνα, άρχισε για μένα ένας δεύτερος κύκλος αγώνα για την επιβίωση, για τη σωστή ανατροφή των παιδιών μου και την αξιοπρεπή διαβίωσή μας. Σπούδαζα το πρωί από σχολή σε σχολή και το απόγευμα ιδιαίτερα μαθήματα, πολλά μαθήματα και στο φροντιστήριο που ανοίξαμε με τον Νίκο τον Κατσένη. Για πολλά χρόνια αγωνιζόμουν σκληρά για να τα φέρουμε βόλτα. Κουράστηκα πολύ, μάνα, κουράστηκα αλλά ο Θεός, που πάντα με προστάτευε από μικρό παιδί, με προστάτεψε και με φώτισε να τα βγάλω πέρα. Κατάφερα να ζούμε καλά, να πάρουμε σπίτι, να σπουδάσω τα παιδιά μου και να τα αποκαταστήσω οικογενειακά. Εσύ και ο πατέρας ζούσατε ήσυχα στο χωριό, βαδίζοντας αγαπημένοι προς τα γεράματα.

Τα πρώτα προβλήματα στην υγεία σου παρουσιάστηκαν από τα 78 σου χρόνια και μετά. Πρώτα τα μάτια σου, ύστερα έπεσες κι έσπασες το πόδι σου και ύστερα άρχισε να σε ενοχλεί η καρδιά σου. Το 1988 έπαθες το ατύχημα με το πόδι σου και σε είχαμε τέσσερις μήνες κοντά μας μέχρι να περπατήσεις. Τα κατάφερες τελικά και περπάτησες και ξαναβρήκες το κέφι σου για λίγα χρόνια.

Το 1991 παντρεύτηκε η Χρύσα και το 1995 χάρηκες το πρώτο και δυστυχώς το τελευταίο δισέγγονό σου. Από το 1995 και μετά η υγεία σου επιδεινώθηκε. Η καρδιακή σου ανεπάρκεια και τα συχνά ατυχήματά σου επιτάχυναν το τέλος σου.

Αρχές Δεκεμβρίου του 98, ανήμερα της Αγίας Βαρβάρας, έκλεισες για πάντα τα πονεμένα και κουρασμένα γαλάζια σου μάτια. Μια ζωή γεμάτη πόνο και αγωνία έφτασε στο τέλος της.

Την ημέρα της κηδείας σου, μάνα, ένιωσα για πρώτη φορά τη μεγάλη απουσία σου από τη ζωή μου. Σου έψαλα την επιμνημόσυνη ακολουθία και ράγισε για πρώτη φορά στη ζωή μου η φωνή μου και η καρδιά μου.

Το σπίτι μας, μάνα, ήταν άδειο για μένα χωρίς εσένα. Μου ήταν αδιανόητο να πάω σπίτι και να μη με υποδεχτεί εκείνη η μεγάλη ανοιχτή αγκαλιά, εκείνη η μεγάλη ανοιχτή καρδιά. Από τότε ελάχιστες φορές πήγαμε στο χωριό και πάντα όταν περνούσα την σιδερένια εξώπορτα ένιωθα έναν κόμπο στο λαιμό κι έναν λυγμό στα στήθη.

Από τότε που έφυγες, μάνα, έγιναν πολλά. Εγώ πήρα αναγκαστικά σύνταξη, γιατί είχα μια μεγάλη περιπέτεια με την καρδιά μου. Το Μάη του 2002 λίγο έλειψε να έρθω να σε βρω. Η καρδιά μου, που τόσο κουράστηκε τα τελευταία 35 χρόνια, με πρόδωσε. Έπαθα σοβαρή καρδιακή προσβολή, μάνα, και αν ζω και είμαι καλά τώρα το χρωστάω στον Θεό. Αυτός με δοκίμασε, αλλά δε με πήρε κοντά Του. Μου επέτρεψε να ζήσω για να χαρώ άλλα δυο εγγόνια από τη Μαρία, τη Ζωή και τον Κωνσταντίνο. Η δοκιμασία με την καρδιά μου, μου στέρησε τη χαρά μανούλα να διδάξω ως λέκτορας στο πανεπιστήμιο, δίπλα στον υπέροχο καθηγητή μου μακαριστό Μάρκο Ορφανό.

Από τότε μέχρι σήμερα μου χάρισε ο Θεός 24 χρόνια ζωής. Σήμερα παγκοσμίως έχει οριστεί η δεύτερη Κυριακή του Μαΐου ως ημέρα της μάνας. Οι μνήμες με έπνιξαν και σκέφτηκα να τις γράψω και να σου τις στείλω με την προσευχή μου εκεί που είσαι.

Χρυσάνθη μου λείπεις!

Έφυγες και δε μπόρεσα να σου πω πόσο πολύ σε αγαπούσα.

Είσαι όμως κάθε μέρα στη σκέψη μου, όπως το είναι μου, όπως η ανάσα μου, όπως η ζωή μου. **MANA, όπως λέμε ζωή.**

Πεύκη 10 Μαΐου 2026